

Česká republika

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Jaroslava Fenyka o ústavní stížnosti stěžovatelky **K.Z.**, zastoupené Mgr. Markétou Tylečkovou, advokátkou se sídlem Svornosti 2, Havířov – Město, proti výroku II usnesení Okresního soudu v Karviné, pobočka v Havířově ze dne 4. 1. 2012, č. j. 106 C 233/2011-30, a proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 6. 2012, č. j. 71 Co 105/2012-50, za účasti Krajského soudu v Ostravě jako účastníka řízení, **takto:**

- I. Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 6. 2012, č. j. 71 Co 105/2012-50, se ruší.**
- II. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.**

O d ů v o d n ě n í :

I. Rekapitulace návrhu stěžovatelky

Stěžovatelka se ústavní stížností domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí (jejich jednotlivých výroků). Opírá ji zejména o následující důvody.

Stěžovatelka má za to, že citovaným rozhodnutím krajského soudu, jakož i rozhodnutím okresního soudu mu předcházejícím (v odvoláním dotčeném výroku o náhradě nákladů řízení) bylo porušeno zejména její základní právo na spravedlivé projednání věci zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Okresní soud projednával žalobu České televize, která po stěžovatelce požadovala zaplacení částky 675 Kč na dlužných televizních poplatcích. Proti platebnímu rozkazu podala stěžovatelka odpor. K žalobě se vyjádřila tak, že ji považovala za překvapivou; z informací žalobkyně, které stěžovatelce sdělila k její reakci na předžalobní upomínku, stěžovatelka nemohla usuzovat, že žalobkyně má zájem na okamžitém zaplacení a že chce podat žalobu k soudu. Dle telefonické informace pracovnice žalobkyně bylo přitom možné vyčkat na září roku 2011, protože v tomto měsíci žalobkyně vykáže všem odběratelům hradícím prostřednictvím SIPO všechny splatné nedoplatky. Protože stěžovatelka podle rozpisu SIPO plateb na měsíc září 2011 neměla pod žalobkyní deklarovanými údaji vykázán žádný splatný dluh, žádnou dlužnou částku tedy nehradila. Žalovanou částku stěžovatelka uhradila až po

obdržení žaloby, neboť bylo pro ni zbytečné se o tuto částku soudit a nechat tím narůstat úroky z prodlení.

Okresní soud usnesením ze 4. 1. 2012, č. j. 106 C 233/2011-30, řízení ve věci zaplacení zastavil a uložil stěžovatelce zaplatit náhradu nákladů řízení, což odůvodnil tím, že stěžovatelka žalovanou částku uhradila až po podání žaloby. Takové odůvodnění však stěžovatelka považovala za nepřesvědčivé a ve svém důsledku zasahující do jejího práva na spravedlivý proces. Proto se proti rozhodnutí prvostupňového soudu o náhradě nákladů řízení odvolala. Krajský soud však prý dovodil, že v jejím případě jako neúspěšné strany nemůže být aplikován § 150 o. s. ř., respektive výjimka v něm zakotvená. Žalobkyně tak má podle krajského soudu proti stěžovatelce právo na plnou náhradu nákladů řízení. Toto rozhodnutí odůvodnil krajský soud - podle tvrzení stěžovatelky - tím, že stěžovatelka měla dostatek času na zaplacení před podáním žaloby. Nadto, krajský soud považoval náklady žalobkyně na vymožení předmětné pohledávky za účelně vynaložené, a to vzhledem k okolnostem případu. Krajský soud však vůbec nezohlednil, že Česká televize má dostatečné kapacity na to, aby ji v takovém sporu zastupovali vlastní zaměstnanci. Krajský soud rovněž nevzal v úvahu, že v příslušné elektronické aplikaci se nedoplatek stěžovatelky nezobrazoval, resp. se zobrazoval se v různé výši. Konečně, krajský soud podle stěžovatelky pochybil, navýšil-li z vlastní iniciativy náhradu nákladů za prvostupňové řízení přiznanou nalézacím soudem České televizi. Učinil tak k odvolání stěžovatelky, domáhající se moderace své povinnosti hradit náklady řízení, aniž by to sama Česká televize požadovala.

II. Průběh řízení před Ústavním soudem a jím učiněná zjištění z vyžádaného spisového materiálu

A.

Ústavní soud si vyžádal spis Okresního soudu v Karviné – pobočka v Havířově sp. zn. 106 C 233/2011. Zjistil, že jmenovaný soud usnesením ze 4. 1. 2012, č. j. 106 C 233/2011-30, řízení zastavil (výrok I) a výrokem II stanovil stěžovatelce povinnost uhradit žalobkyni náklady řízení ve výši 6.334,64 Kč. V odůvodnění tohoto usnesení je mimo jiné uvedeno, že stěžovatelka splnila dluh až po podání žaloby, a proto byla žaloba vzata zpět. Stěžovatelka tedy podle okresního soudu zavinila zastavení řízení a je povinna nahradit náklady řízení.

K odvolání stěžovatelky rozhodl Krajský soud v Ostravě usnesením z 29. 6. 2012, č. j. 71 Co 105/2012-50, tak, že: „*I. Usnesení okresního soudu se v napadené části, tj. v odstavci II. výroku o nákladech řízení, mění takto: [...] Žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení částku 7.120,- Kč do tří dnů od právní moci tohoto usnesení k rukám zástupce žalobce. [...] II. Žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 960,-Kč do tří dnů od právní moci tohoto usnesení k rukám zástupce žalobce.*“

K otázce náhrady nákladů řízení krajský soud zejména zdůraznil, že ust. § 150 o. s. ř. upravuje moderační právo obecného soudu odchýlit se od obecného pravidla, podle něhož se povinnost k náhradě nákladů řízení ukládá neúspěšné straně sporu. Je pravomocí obecného soudu, aby posoudil, zda v daném případě existují zvláštní

okolnosti ospravedlňující použití tohoto výjimečného institutu. Naopak však platí, že pokud obecný soud tento výjimečný institut použije, nemůže tak činit svévolně a musí jeho aplikaci zdůvodnit. Jak - podle krajského soudu - vyplývá z obsahu spisu, stěžovatelka byla při podání žaloby žalobkyní vyzvána ke splnění své povinnosti a doručení této výzvy nikterak nezpochybňuje. Ani po této výzvě však stěžovatelka na svou zákonnou povinnost nereagovala, byť výzvu převzala osobně dne 29. 6. 2011. V této výzvě byly konkretizovány veškeré platby, které od doby, kdy se stala držitelkou televizního přijímače, uhradila. Současně je v této výzvě konkretizováno období, kdy platby v předepsané výši uhrazeny nebyly s tím, že stěžovatelka byla vyzvána zaplatit dluh, který žalobkyně vůči ní eviduje, a to nejpozději do patnácti dnů od doručení předmětné výzvy. Pokud nezpochybňuje, že se stala držitelem televizního přijímače, neměla žádný důvod po obdržení této výzvy telefonicky žalobkyni kontaktovat. Stejně tak je nedůvodná její námitka ve vztahu k předepsaným platbám SIPO. Stěžovatelka měla podle krajského soudu dostatek času k uhrazení svého závazku, avšak aktivní nebyla, svůj dluh splnila teprve poté, co se žalobkyně obrátila na soud. Nadto, podle krajského soudu lze souhlasit s žalobkyní, že předmětná poplatková povinnost je založena přímo zákonem, je důležitým zdrojem její činnosti a splnění této poplatkové povinnosti žalobkyně vymáhala svým vlastním jménem v rámci výkonu řádné péče. Pokud jde podle krajského soudu „o účelnost vynaložených nákladů s přihlédnutím ke složitosti věci, opakovanému zastupování ve více totožných sporech, pak k této otázce se již opakovaně vyjádřil Nejvyšší soud ČR, podle kterého při určování odměny za zastupování advokátem nejsou důvodem pro postup podle ustanovení zvláštního předpisu o mimosmluvní odměně okolnosti, že advokát činil v řízení úkony formou automatizovaných výstupů a podání, že spor je veden o nízkou částku, že projednávaná věc není právně složitá nebo náročná, nýbrž okolnosti případu (srov. stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia NS ČR ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. Cpjn 201/2008). Tyto okolnosti nebyly v daném věci odvolacím soudem shledány“.

B.

Krajský soud se k ústavní stížnosti vyjádřil tak, že v řízení před odvolacím soudem k porušení základních práv (svobod) stěžovatelky nedošlo, neboť odvolací soud rozhodoval podle obsahu spisu a své rozhodnutí – na které přiměřeně odkazuje – řádně odůvodnil.

Česká televize se k ústavní stížnosti vyjádřila tak, že se v souladu s ust. § 28 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) vzdává postavení vedlejšího účastníka. Přesto však vyjádřila domněnku, že ústavní stížnost by měla být odmítnuta jako zjevně neopodstatněná. Česká televize v této souvislosti konkrétně zdůraznila, že v předmětné věci jde o náklady řízení, nadto spor se týkal bagatelní částky; k takovýmto stížnostem Ústavní soud vždy přistupoval rezervovaně. Nadto v projednávaném případě nejde o tzv. formulářovou žalobu mající toliko administrativní charakter s tím, že nedocházelo k opětovnému postoupení takto vzniklé pohledávky. Vhodná prý není ani argumentace stěžovatelky značným počtem zaměstnanců České televize a jejím vlastním právním oddělením. Česká televize totiž nehošpodaří s majetkem státu, proto na ni podle jejího názoru nelze aplikovat judikaturu Ústavního soudu řešící otázku účelnosti náhrady nákladů zastoupení v situaci, kdy je v řízení zastoupen subjekt jsoucí k ochraně svých

práv dostatečně vybaven [Česká televize v této souvislosti výslovně odkázala na usnesení Ústavního soudu 24. 7. 2012, sp. zn. II. ÚS 1588/12 (srovnej k tomuto usnesení níže – poznamenal Ústavní soud)].

Ústavní soud nezasílal stěžovatelce vyjádření účastníka řízení a České televize k replice, neboť tato vyjádření nepřinášejí pro řešení věci samé nic podstatného; nadto z materiálního hlediska nelze přehlížet tu skutečnost, že Ústavní soud stížnostnímu žádání stěžovatelky vyhověl.

C.

Ústavní soud rozhodl, že ve věci není nutno nařizovat jednání ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), neboť od tohoto jednání nelze očekávat další objasnění věci a Ústavní soud v řízení o projednávané ústavní stížnosti žádné dokazování neprováděl.

III. Vlastní posouzení ústavní stížnosti

Ústavní stížnost je důvodná.

A. Obecná východiska

Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není součástí soustavy obecných soudů, jimž není ani instančně nadřízen. Úkolem Ústavního soudu je kontrola rozhodovací činnosti obecných soudů, leč pouze za situace, kdy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv či svobod. Ústavní soud tedy není soudem, který by zevrubně přezkoumával rozhodnutí obecných soudů o nákladech řízení. Jak již Ústavní soud shrnul svou judikaturu týkající se otázky nákladů řízení, je zásadně doménou obecných soudů, aby rozhodovaly o náhradě nákladů řízení. Ústavní soud není oprávněn v tomto směru v detailech přezkoumávat každé jednotlivé rozhodnutí obecných soudů. To neplatí pouze tehdy, pokud by došlo v rozhodnutí obecného soudu k procesnímu excesu, který by neměl toliko povahu běžného porušení jednoduchého práva, jehož náprava není úkolem Ústavního soudu, nýbrž by naopak měl charakter extrémního rozporu s principy spravedlnosti [srov. nález sp. zn. III. ÚS 607/04 ze dne 16. 2. 2006 (N 39/40 SbNU 325)].

Právě taková skutečnost však v přezkoumávané věci nastala.

1) Ústavní soud ve své náleзовé judikatuře – srovnej například nález sp. zn. I ÚS 2929/07 ze dne 9. 10. 2008 (N 167/51 SbNU 65), nález sp. zn. I ÚS 1452/09 ze dne 17. 8. 2009 (N 186/54 SbNU 303), nález sp. zn. IV ÚS 1087/09 ze dne 24. 11. 2009 (N 243/55 SbNU 349), konstatoval, že tam, kde je k hájení svých zájmů stát vybaven příslušnými organizačními složkami, není důvod, aby výkon svých práv a povinností z této oblasti přenášel na soukromý subjekt (advokáta); pokud však tak učiní, není důvod uznat takto vzniklé náklady řízení jako náklady účelně vynaložené.

V obdobném směru se Ústavní soud vyjádřil i ve svém nálezu z 23. 11. 2010, sp. zn. III ÚS 2984/09 (N 232/59 SbNU 365). Statutární město Brno (tehdy v řízení

před Ústavním soudem stěžovatel) bylo před obecnými soudy účastníkem ve své podstatě restitučního sporu. Podle Ústavního soudu však takový spor tvořil relativně běžnou agendou tehdejšího stěžovatele, k jejímuž vyřizování byl dostatečně vybaven. Statutární města – jak se vyjádřil Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 2984/09 – jsou nadto v zásadě dostatečně materiálně a personálně vybavena, aby byla schopna hájit svá práva i bez zastoupení advokátem. Proto, nebude-li v konkrétním případě prokázán opak, nejsou náklady statutárního města na zastoupení advokátem náklady účelně vynaloženými.

V nálezu z 15. 12. 2011, sp. zn. I ÚS 195/11 (N 215/63 SbNU 473) Ústavní soud tato východiska konkretizoval i ve vztahu k fakultní nemocnici [domáhající se žalobou před obecnými soudy uložení povinnosti tehdejšímu stěžovateli (svému pacientovi) uhradit dlužné regulační poplatky a náklady řízení ve výši 10.068 Kč]. Ústavní soud konkrétně uvedl, že i fakultní nemocnice má právní oddělení, které – byť podle tvrzení nemocnice nebylo dostatečně vybaveno - mělo být schopno vyřešit takovýto spor vlastními prostředky. Pokud si fakultní nemocnice zvolila možnost být v takovémto sporu zastoupena advokátem, což je její právo, nebylo lze za této situace na stěžovateli spravedlivě žádat, aby byl hradil náklady řízení takto vzniklé. Navíc, fakultní nemocnice je svým právním postavením – jak Ústavní soud výslovně uvedl v citovaném nálezu sp. zn. I ÚS 195/11 – subjektem hospodařícím s majetkem státu, je tedy státem zřízena a na státní rozpočet v určitém rozsahu navázána. Ústavní soud přitom dal ve svých rozhodnutích najevo, že podobný postup, kdy prostřednictvím placených právních (či různých takzvaných poradenských) služeb přesouvají veřejné prostředky do rukou soukromých subjektů a dochází tak mimo jiné k neúměrnému navyšování nákladů řízení, tolerovat nebude.

2) Na druhou stranu však v usnesení z 24. 7. 2012, sp. zn. II. ÚS 1588/12, Ústavní soud zaujal stanovisko jiné. Šlo právě o situaci, kdy se Česká televize v řízení před soudem domáhala zaplacení dlužných televizních poplatků ve smyslu § 1 zákona č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 348/2005 Sb.“ a dále jen „televizní poplatek“) a zaplacení náhrady nákladů řízení. V uvedeném usnesení totiž Ústavní soud uvedl, že Česká televize je sice veřejnoprávní instituce, které zákon ukládá plnění specifických úkolů, leč nejde o subjekt hospodařící s majetkem státu, nýbrž s majetkem svým [srovnej zejména § 1 odst. 2 a odst. 3 zákona č. 483/1991 Sb., o České televizi, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon České televizi“)]. Na státu a státním rozpočtu je Česká televize nezávislá, je financovaná prostřednictvím televizních poplatků vybíraných na základě zákona č. 348/2005 Sb. a příjmy z vlastní podnikatelské činnosti. Je tedy – jak uvádí Ústavní soud v citovaném usnesení sp. zn. II. ÚS 1588/12 – také jejím ekonomickým kalkulem, uvážením a rizikem, zda bude k vymáhání svých pohledávek angažovat externí odborníky či k této činnosti využije vlastních pracovníků. Rozhodne-li se přitom nechat se v řízení zastoupit advokátem, má jí být přizná plná náhrada nákladů řízení.

Na citované usnesení sp. zn. II. ÚS 1588/12 pak navázal II. senát Ústavního soudu ještě usnesením z 9. 10. 2002, sp. zn. II. ÚS 2104/12. Nad rámec odůvodnění usnesení sp. zn. II. ÚS 1588/12 ještě zdůraznil, že Česká televize neodpovídá za závazky státu a stát neodpovídá za její závazky. Taková zákonná charakteristika právnické osoby veřejného práva odpovídá na státu a jeho orgánech neodvislému postavení České televizi, která nemůže mít povahu subordinace ve vztahu k dalším

orgánům veřejné moci. Ostatně České televize plní veřejnoprávní úkoly, které však nelze hodnotit jako výkon veřejné moci. Proto Ústavní soud ani v usnesení sp. zn. II. ÚS 2104/12 nedospěl k závěru, že při sjednání advokáta pro zastupování před soudem ve věci vymáhání televizních poplatků ztělesňuje náklad neúčelný, který by soudy bez dalšího neměly České televizi přiznat.

3) Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy platí, že vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby. Podle § 23 ve spojení s ust. § 13 zákona o Ústavním soudu dospěje-li senát Ústavního soudu v souvislosti se svou rozhodovací činností k právnímu názoru odchylnému od názoru vysloveného v nálezu Ústavního soudu, předloží otázku k posouzení plénu Ústavního soudu; stanoviskem pléna Ústavního soudu je senát v dalším řízení vázán. Podle § 35 zákona o Ústavním soudu je návrh na zahájení řízení nepřipustný mimo jiné tehdy, týká-li se věci, u níž již Ústavní soud nálezem rozhodl.

Z uvedeného vyplývá, že zákon o Ústavním soudu výslovně předpokládá možnost danou tomu kterému senátu Ústavního soudu odchytil se – za podmínek § 23 zákona – od právního názoru vyjádřeného v nálezu Ústavního soudu. Lze dovodit, že může-li se senát Ústavního soudu takto odchytil od právního názoru vysloveného nálezem, může se odchytil od právního názoru obsaženého v usnesení, jímž byl návrh na zahájení řízení odmítnut usnesením senátu Ústavního soudu jako zjevně neopodstatněný, podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, byť to zákon o Ústavním soudu výslovně nezmiňuje.

Ústavní soud – konkrétně I. senát – se s právním názorem vysloveným ve shora citovaném usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1588/12 a v usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2104/12 neztotožňuje. Usnesení sp. zn. II. ÚS 1588/12 vychází mimo jiné z myšlenky, že na Českou televizi nelze nahlížet jako na státní subjekt vybavený k hájení svých právních zájmů příslušnými složkami (proto nelze považovat jeho případné výdaje na právní zastoupení za náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva), neboť Česká televize nehosподаří s majetkem státu, ale se svým majetkem vlastním. Usnesení sp. zn. II. ÚS 2104/12 nad rámec toho akcentuje, že stát neodpovídá za závazky České televize a činnost České televize není činností orgánu veřejné moci.

První senát Ústavního soudu však nepovažuje tyto argumenty, vzhledem k těžišti řešené problematiky – tedy k otázce účelnosti nákladů řízení při zastoupení České televize v soudních řízeních upínajících se k určení povinnosti uhradit televizní poplatek – za dostatečně a plně příléhavé.

Podle § 10 zákona o České televizi jsou finančními zdroji České televize zejména televizní poplatky a příjmy z vlastního podnikání. Důvodová zpráva¹ k návrhu předchozího zákona č. 252/1994 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích, účinného od 12. 9. 2005 (dále jen „zákon č. 252/1994 Sb.“)² vychází z toho, že Český rozhlas a Česká televize by event. mohly být financovány přímo státem, a to prostřednictvím samostatné kapitoly ve státním rozpočtu anebo prostřednictvím zvláštní daně převáděné

¹ Srov. sněmovní tisk číslo 1270, I. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (1992–1993) – důvodová zpráva – obecná část.

² Právě citovaný zákon byl sice zrušen zákonem č. 348/2005 Sb., nicméně správnost zmiňovaného východiska uvedeného v důvodové zprávě k návrhu zákona č. 252/1994 Sb. nebyla zpochybněna.

prostřednictvím státního rozpočtu ve prospěch Českého rozhlasu a České televize. Takovýto způsob financování, ať již nastíněnou variantou prvou nebo druhou, by však byl v rozporu s koncepcí nezávislosti jmenovaných médií na státu. Proto je od držitelů vybírán zvláštní poplatek sloužící k úhradě části nákladů zajišťujících veřejnoprávní vysílání [zákon č. 348/2005 Sb.³ – ve srovnání se zákonem č. 252/1994 Sb. – chápe jako poplatníka v první řadě vlastníka rozhlasového nebo televizního přijímače nebo osobu, která tento přijímač drží anebo z jiného právního důvodu alespoň jeden měsíc užívá]. Ivo Telec k tomu ve svém komentáři k autorskému zákonu [srov. Telec, I. In Telec, I. – Tůma, P. Autorský zákon: komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 701 (971 s.)] doplňuje, že v případě poplatků ve smyslu § 2 zákona č. 348/2005 Sb. nejde o správní poplatky za udělení koncese, ani za jakékoliv jiné plnění státu, nýbrž o svého druhu daň z majetku, se zvláště poukázaným výnosem nikoliv ve prospěch státního rozpočtu, ale ve prospěch zákonem určených provozovatelů rozhlasového a televizního vysílání; „[přímá platba obyvatelstva podle Ivo Telce] *vylučuje jejich závislost* [rozuměj závislost České televize a Českého rozhlasu – poznamenal Ústavní soud] *na státním rozpočtu, který podléhá každoročnímu hlasování (...) formou rozpočtového zákona* [srov. shora citované dílo, str. 701]“.

Provoz České televize je tedy financován i z prostředků, které televize nezískává vlastní aktivitou, ale jde o majetkový transfer plynoucí – řečeno § 3 zákona č. 348/2005 Sb. – od poplatníků. Podle sněmovního tisku číslo 792/0, VI. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (od roku 2010) – Výroční zpráva o hospodaření České televize v roce 2011 (kapitola 13.1. Rozpočet České televize na rok 2012, str. 52) je přitom hlavním zdrojem financování právě fond televizních poplatků – pokrývá 89,1 % z celkového rozpočtu nákladů. Z téhož sněmovního tisku rovněž vyplývá (kapitola 8.3. Činnost útvaru televizních poplatků, str. 45), že organizační schéma České televize zahrnuje i Útvar správy a vymáhání televizních poplatků. Správu televizních poplatků (včetně rozesílání upomínek) provádí Česká televize; výslovně se zde dále (zejména) uvádí, že v roce 2011 se Česká televize ještě více zaměřila na úzkou spolupráci s advokátní kanceláří JUDr. Kalcsa. Při projednávání návrhu zákona č. 302/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 483/1991 Sb. o České televizi, ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony (dále jen „zákon č. 302/2001 Sb.“) v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky [srovnej stenoprotokol z její páté schůze konané v pátek 24. 9. 2010, 13.30h – VI. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky] bylo mimo jiné zmíněno, že během šesti a půl roku zaplatila Česká televize externím společností za správu (vybírání) a kontrolu televizních poplatků 1,06 miliardy Kč.

Lze tedy – podle názoru Ústavního soudu – učinit dílčí závěr, že Česká televize je v převážné míře financována z televizních poplatků. Tyto (společně s rozhlasovým poplatkem) jsou nyní stanoveny zákonem č. 348/2005 Sb., a to včetně určení jejich základu i výše, vymezení předmětu poplatků, definování poplatníka, vymezení osvobození od placení poplatků, určení způsobu placení poplatků a případné přírážky k nim atp. Podstatou poplatku je majetkový transfer (jehož podmínky jsou stanoveny formou zákona – srovnej v podstatě všechny právní předpisy citované shora) upínající se k zařízení schopnému reprodukovat televizní vysílání. Poplatníkem televizního poplatku je vlastník, držitel nebo uživatel takového zařízení a poplatek hradí České

³ Srov. k tomu též důvodovou zprávu k návrhu zákona č. 348/2005 Sb.; sněmovní tisk číslo 756/0, IV. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (2002 – 2006) – Důvodová zpráva, A. Obecná část.

televizi jako provozovateli televizního vysílání; je přitom lhostejno, zda-li poplatník hraří poplatek například převodem ze svého bankovního účtu nebo zda za něj technicky vlastní transfer poplatku provádí poplatníkem pověřený subjekt.

Pro stručnost budiž přijato (či přesněji řečeno převzato) rovněž východisko,⁴ že forma společenského uspořádání označovaného jako stát (dnešní demokratický právní stát z toho nevyjímaje) se vyvinula (zjednodušeně řečeno) proto, aby pomohla jednotlivci realizovat sféru jeho vlastní autonomie – svobody [Charles Blankart – srovnej k tomu Blankart, Ch., B. Öffentliche Finanzen in der Demokratie : eine Einführung in die Finanzwissenschaft. 7., völlig überarb. Aufl. München : Franz Vahlen, 2008, s. 37 (649 s.) – v této souvislosti poznamenává (citováno a volně přeloženo z němčiny): „*Nebyla-li by ohraničena autonomní sféra svobody jednotlivce (v orig. individuellen Freiheitsräumen) od takovýchto autonomních sfér ostatních jednotlivců, pak by vlastní míra svobody každého byla jen velmi malá.*“]. Zvláště z ekonomického hlediska nutno také akcentovat, že bez existence státu by nemohly být realizovány mnohé činnosti člověka, jež vyžadují značné úsilí; takové úsilí, které jednotlivce může vynaložit jen s neúměrně velkými obtížemi nebo je není schopen vyvinout vůbec [srov. Charles Blankart, str. 38]. V kontextu právě posuzované věci pak lze podle Ústavního soudu soudit, že existence České televize je konkrétním beneficiem (jedním z mnoha) společnosti uspořádané ve stát. Česká televize však z důvodů své nezávislosti není součástí státní moci [jakožto institucionalizované podoby moci konstituované – srov. k tomu Klokočka, V. Nové pojmy v Ústavě České republiky. Politologický časopis, 1994, č. 1, s. 9 (s. 4 – 14)], ale stát pro její fungování vytváří podmínky – ve formě zákonných záruk – a to dokonce takovým způsobem, že i sama státní moc může být (a je) předmětem kritické reflexe v rámci činnosti České televize. Není přitom třeba – podle Ústavního soudu – jakkoliv hlouběji zdůvodňovat, že postavení České televize (respektive Českého rozhlasu) je z hledisek výše naznačených, ve srovnání s ostatními subjekty působícími v mediálním prostoru, značně odlišné, byť i činnost těchto subjektů částečně podléhá stejné regulaci jako činnost České televize (Českého rozhlasu) a i tyto subjekty se například mohou stát příjemci veřejných prostředků ve smyslu § 3 zákona č. 319/2006 Sb., o některých opatřeních ke zprůhlednění finančních vztahů v oblasti veřejné podpory, a o změně zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů [srov. k tomu v širších souvislostech též článek J. Zemana Nejvyšší správní soud mezi Scyllou § 8b a Charybdou § 10 zákona o svobodném přístupu k informacím. Právní rozhledy : časopis pro všechna právní odvětví. č. 10, s. 368 – 371 (s. 370 – 371)].

Ze všech těchto důvodů Ústavní soud usuzuje, že při zvažování aplikace hledisek plynoucích z judikatury Ústavního soudu, jež se vztahuje k reflexi některých ústavněprávních aspektů právního zastoupení státu, není přiléhavé – jako dominantní kritérium – akcentovat skutečnost, že Česká televize je nezávislá na státním rozpočtu, že hospodaří s vlastním majetkem a že stát neodpovídá za její závazky. Svědčí proto – podle názoru I. senátu Ústavního soudu – jak povaha samotného televizního poplatku (srovnej argumentaci shora), tak i postavení České televize jako takové. První senát Ústavního soudu se ztotožňuje se závěrem obsaženým v usnesení sp. zn. II. ÚS 2104/12, že činnost České televize jistě není výkonem veřejné moci. Nicméně, na poli svého působení se těší výsadnímu postavení (k čemuž má vytvořené specifické

⁴ Zde si je Ústavní soud vědom, že jde toliko o jen jednu z mnoha koncepcí, vysvětlující důvody vzniku a existence státu.

podmínky) a lze tak na ni v určitých ohledech klást srovnatelné nároky jako na orgány státní moci.

Ústavní soud v této souvislosti také nepřehlédl – koneckonců to proklamuje i výroční zpráva o hospodaření České televize v roce 2011 (jež je součástí sněmovního tisku 792/0, srov. kapitola 5.3.2. Náklady, str. 33) – že náhrada nákladů řízení podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti ČR č. 484/2000 Sb.⁵ je přiznávána úspěšnému účastníku řízení; v právě projednávaném případě tedy jde – alespoň z účetního hlediska – o výnos v rozpočtu České televize. Nicméně ani tato skutečnost nemůže konvenovat podstatě a smyslu ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř., které hovoří o nákladech potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva. I kdyby náhrada nákladů řízení přiznaná podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. byla skutečně výnosem rozpočtu České televize (a zde tedy zůstává otevřená otázka stimulů s Českou televizí spolupracující advokátní kanceláře), nelze takovýto postup České televize považovat za konvenující principům spravedlnosti, jež by se právě televize měla snažit při všech svých činnostech (správu a vymáhání televizních poplatků nevyjímaje) naplňovat. Pokud totiž agendu televizních poplatků sama spravuje – což plyne jak z citované výroční zprávy o hospodaření, tak i z vyžádaného soudního spisu Okresního soudu v Karviné, pobočka v Havířově (srov. č.l. 9 – 11) – a tuto agendu následně předává příslušné advokátní kanceláři, pak se racionální smysl právního zastoupení advokátem do značné míry vytrácí. Ve sporech odvíjejících se od neuhrazených televizních poplatků nelze totiž paušálně (výjimka je samozřejmě možná) očekávat uplatnění do té míry specializovaných znalostí, jimiž by nedisponovaly pracovníci zmíněného útvaru České televize; nadto lze - podle Ústavního soudu - vést úvahu i v tom směru, že měl-li televizní poplatek podle shora citované výroční zprávy z roku 2011 pokrývat takřka 90 % nákladů rozpočtu na rok 2012, pak je jistě žádoucí a správné, aby si Česká televize činnosti spojené se správou a výběrem televizních poplatků zabezpečovala sama (srovnej k tomu přiměřeně závěry odstavce 24 shora citovaného nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2984/09).

B. Posouzení ústavnosti ústavní stížností napadených rozhodnutí (jejich jednotlivých výroků)

Konfrontuje-li Ústavní soud uvedená obecná východiska s odůvodněním napadeného usnesení Krajského soudu v Ostravě, pak toto rozhodnutí neobstojí. Krajský soud se s otázkou potřebnosti náhrady nákladů spojených s účelným uplatňováním nebo bráněním práva vypořádal – byť nikoliv explicitně – tím, „že *předmětná poplatková povinnost je založena zákonem, je důležitým zdrojem činnosti [České televize], kter[á] splnění této povinnosti vymáhá svým jménem, v rámci výkonu řádné péče. Základ nároku [České televize] má původ v občanskoprávním deliktu, pokud by [stěžovatelka] bděla svých povinností, nedošlo by k podání žaloby a [tím i ke] vzniku nákladů řízení*“. Účelnost vynaložených nákladů pak krajský soud výslovně vztáhl jen k tomu – a to přímým odkazem na stanovisko občanskoprávního a

⁵ Jde o vyhlášku Ministerstva spravedlnosti ČR č. 484/2000 Sb. ze dne 18. prosince 2000, kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, dále jen „vyhláška č. 484/2000 Sb.“. Tuto vyhlášku, jež byla aplikována i v případě stěžovatelky, Ústavní soud zrušil svým nálezem ze 17. 4. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 25/12 (č. 116/2013 Sb.).

obchodního kolegia Nejvyššího soudu shora citované – že sama jednoduchost věci, zastupování advokátem v typově obdobných sporech nebo užívání automatizovaných výstupů není důvodem postupu podle zvláštního předpisu o mimosmluvní odměně.

Ústavní soud v první řadě uvádí, že krajským soudem zmiňované závěry citovaného stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu nejsou ve světle náleзовé judikatury Ústavního soudu akceptovatelné [srov. výslovně odst. 29 náleзу Ústavního soudu z 29. 3. 2012, sp. zn. I ÚS 3923/11]. Dále – a to je podstatné – krajský soud se v odůvodnění svého rozhodnutí ani nepokusil vypořádat se s judikaturou Ústavního soudu vztahující se k podmínkám náhrady nákladů při zastupování orgánů státu nebo jiných specifických subjektů advokátem. Na druhou stranu dává Ústavní soud krajskému soudu za pravdu v tom, že stěžovatelka skutečně dostatečně nedbala svých povinností; ostatně ani v rámci ústavní stížnosti netvrdí, že by žalovanou částku nedlužila a hledala nejrůznější způsoby, jak zaplacení dlužné částky oddálit. Tu však – podle názoru Ústavního soudu – nelze náhradu nákladů řízení aplikovat jako svým způsobem mechanismus sankční.

Za tohoto stavu shledal Ústavní soud v záhlaví citované usnesení krajského soudu i z ústavněprávního pohledu vadným. To platí zejména s ohledem na porušení základního práva stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod. Proto usnesení Krajského soudu v Ostravě podle § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil, aniž by považoval za nutné reagovat na všechny námitky stěžovatelky v ústavní stížnosti vůči citovanému usnesení odvolacího soudu vznesené.

Brojí-li ústavní stížnost i proti výroku II usnesení Okresního soudu v Karviné, pobočka v Havířově ze dne 4. 1. 2012, č.j. 106 C 233/2011-30, pak není Ústavní soud k projednání ústavní stížnosti příslušný [srovnej § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu], neboť tento výrok nenabyl právní moci [srovnej k tomu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy argumentem z opaku]. Proto Ústavní soud v tomto rozsahu ústavní stížnost odmítl.

P o u č e n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 24. července 2013

Ivana Janů
předsedkyně senátu